

Rana
kommune

Budsjett og økonomiplan 2025 - 2028

«Mot til å endre»

Budsjett og økonomiplan 2025-2028

• Budsjettforutsetninger KST	19.juni
• <i>Bakgrunnsmateriale budsjettsamling</i>	<i>3.oktober</i>
• <i>Statsbudsjettet 2025</i>	<i>7.oktober</i>
• <i>Politisk budsjettsamling</i>	<i>14. - 15.oktober</i>
 Kommunedirektørens forslag til budsjett og økonomiplan	4.november
➤ Spørsmål og svar	5. - 14.november
➤ Formannskapetets innstilling til kommunestyret	26.november
➤ Vedtak i kommunestyret	18.desember

Nå er det alvor

[Det er overskriften på brevet KS har sendt til Stortinget.](#)

Et samlet hovedstyre i KS er svært bekymret over situasjonen i norske kommuner og om forståelsen for hva som nå skjer har nådd landets nasjonale politikere.

Det handler om kommuner som ikke får endene til å møtes, og at stadig flere havner på Robek.

I brevet står det blant annet:

«Det er urovekkende å se kontrasten mellom virkelighetsforståelsen i stortingsalen og landets kommunestyrer. I Stortinget skryter flertallet av et historisk godt kommuneopplegg. Ute hos lokal-politikerne er det svært krevende. Hvis regjeringen og Stortinget ikke kan eller vil gi mer penger enn de gjør, så må de gjøre noe annet for å løse utfordringene kommunene kjenner på. Vi kan ikke fortsette i samme sporet. Det går ikke lenger.»

Nord-Norges store utfordringer

«Økonomi- og demografiparadokset»

(Professor Kjell Arne Røvik)

«Generasjonsbalansen er ødelagt, og særlig i den norske periferien. Antall eldre eksploderer de neste 20 årene og setter hele velferdsstaten i spill»

(Professor Victor Normann, leder av regjeringens demografiutvalg)

«Politikere overbyr hverandre med løfter om ressurser til tjenesten, økte standarder, flere rettigheter og bedre kvalitet. De snakker sjelden om begrensninger og måtehold i tjenestene»

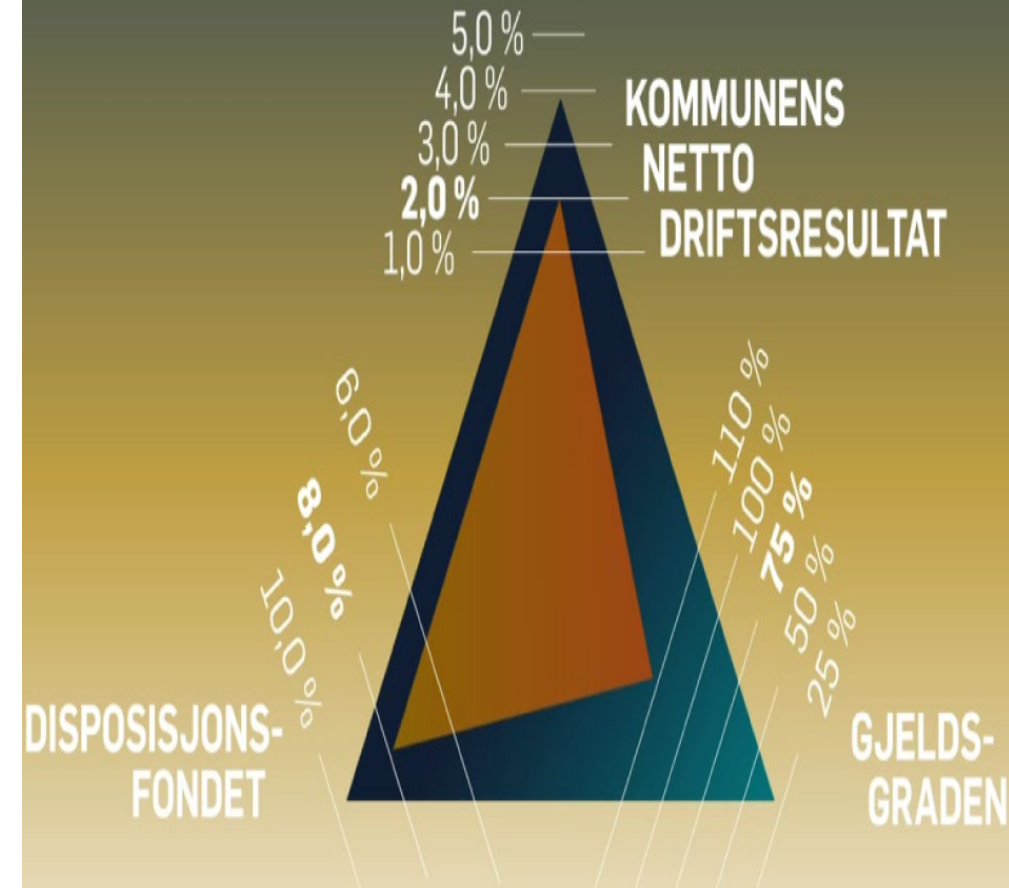
(Helsepersonellkommisjonen)

Hva påvirker oss i Rana?

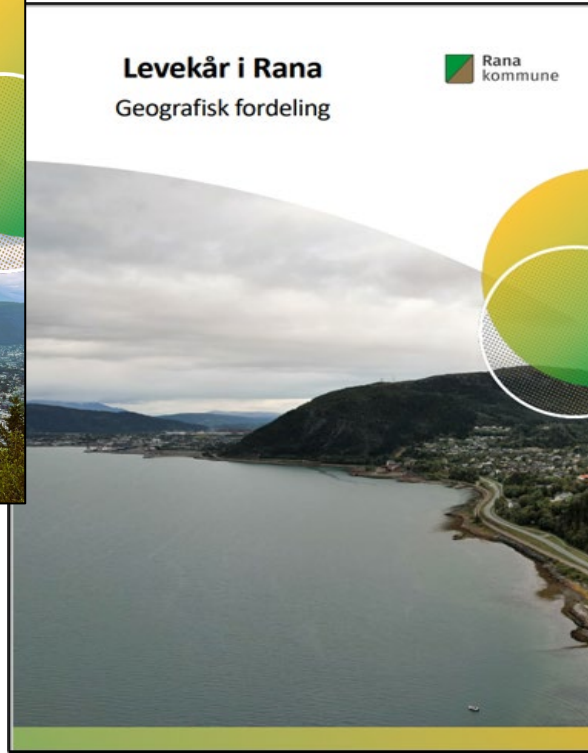
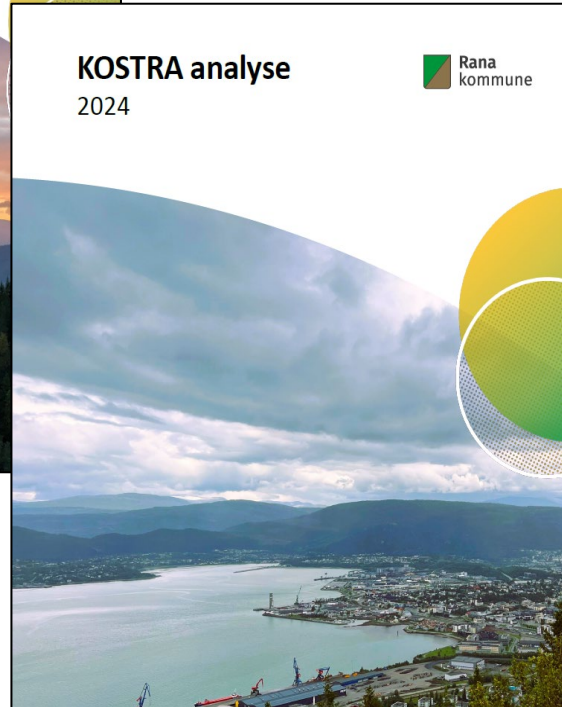
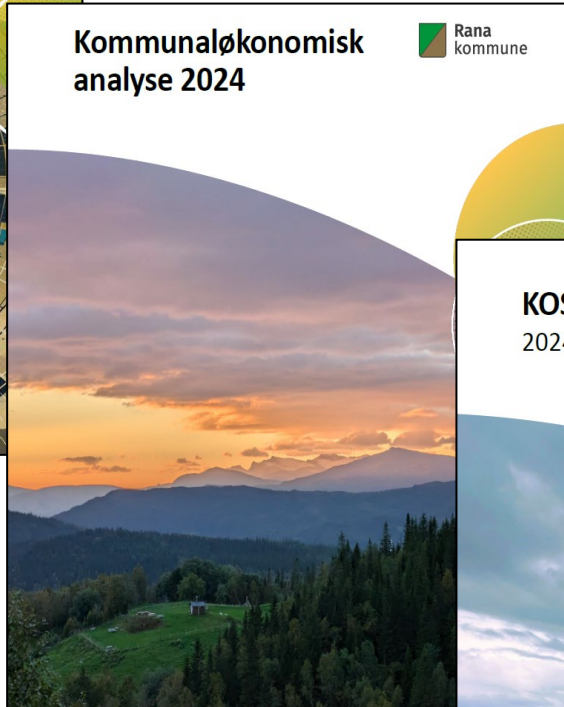
- **Ingen befolkningsvekst - flere eldre og færre unge**
- **Mangel på kvalifisert arbeidskraft**
- **Økt behov for kommunale tjenester - ressursvridning**
- **Handlingsrommet reduseres og gjeldsgraden fortsetter å øke**
- **Høy lønns- og prisvekst, samt økte kapitalkostnader**
- **Økte pensjonsutgifter fra 2025 – finansieres av staten?**

Kunnskapsbasert styring

- **KØB** modellen med økonomiske handlingsregler.
- **Kommunikasjonsstrategi**
- **Gode beslutningsunderlag og god styringsinformasjon.**

Sentrale underlagsdokumenter

Forutsetninger og innretning

- **Rana kommune skal fortsette å levere gode tjenester**
 - på rett nivå til rett tid.
- Vi må ha mot til å endre - å fortsette som før er ikke et alternativ.
- For å lykkes må vi tenke nytt og digitalisere alt som kan digitaliseres.
- Vi må ta i bruk kunstig intelligens, ny teknologi og ha en effektiv struktur for å optimalisere tjenestene og oppnå gevinstrealisering.
- Kommunens kjernetjenester prioriteres
- **Helse og mestring må styrkes – men dekningsgraden må ned**

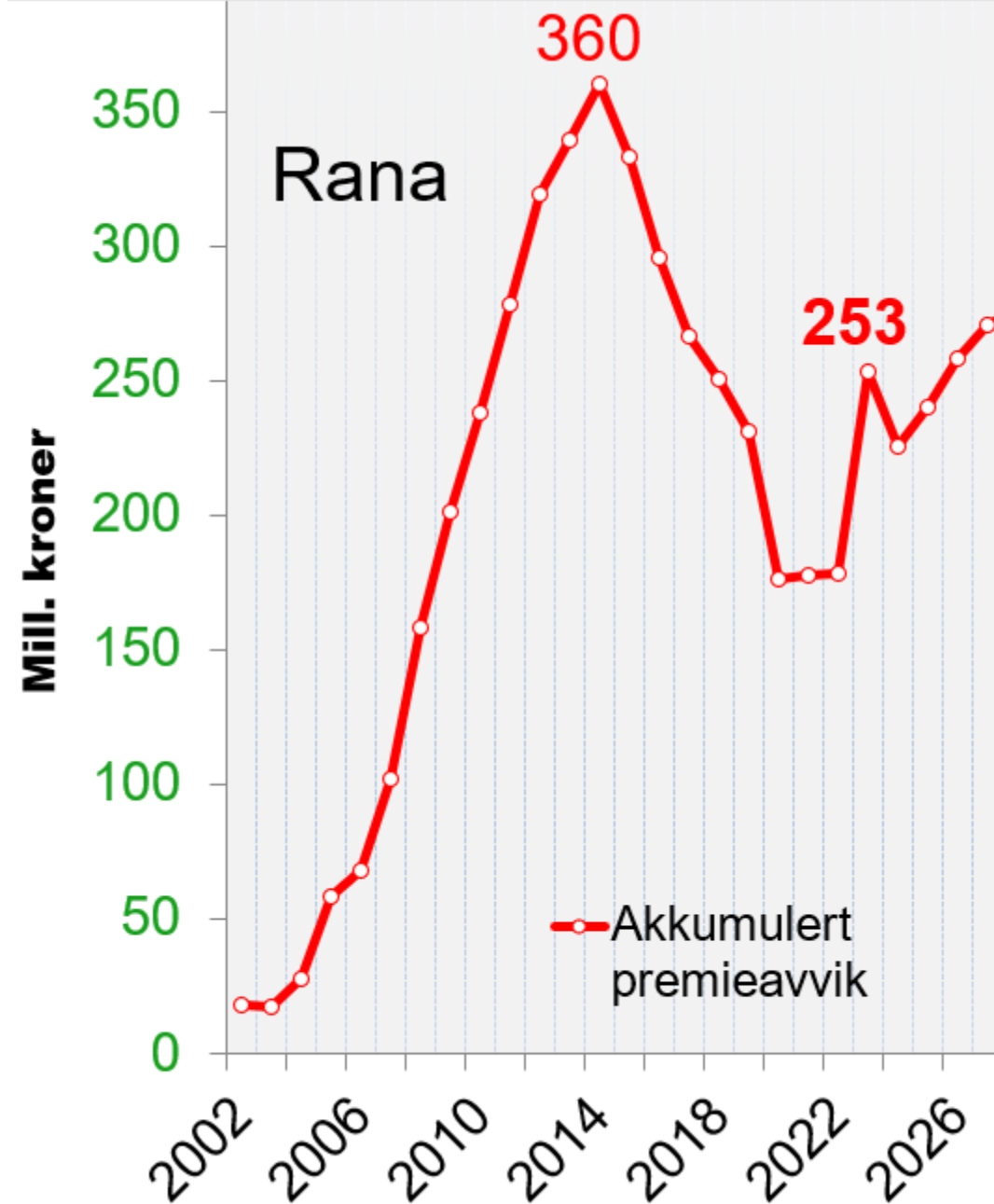
Ubetalt pensjonsregning

«Tikkende bombe» i kommunebudsjettene har økt til 65 milliarder kroner

- Et omstridt «bokføringstriks» gjør at norske kommunebudsjett ser sunnere ut enn de er.
- Dette er en astronomisk sum og dette katastrofale påfunnet må avvikles snarest (Asbjørn O. Pedersen, generalsekretær i Norges kemner- og kommuneøkonomers forbund (NKKF)).

«Bokføringstriksset» bidrar til å «pynte brura» og framstille kommunebudsjettet som sunnere enn det faktisk er.

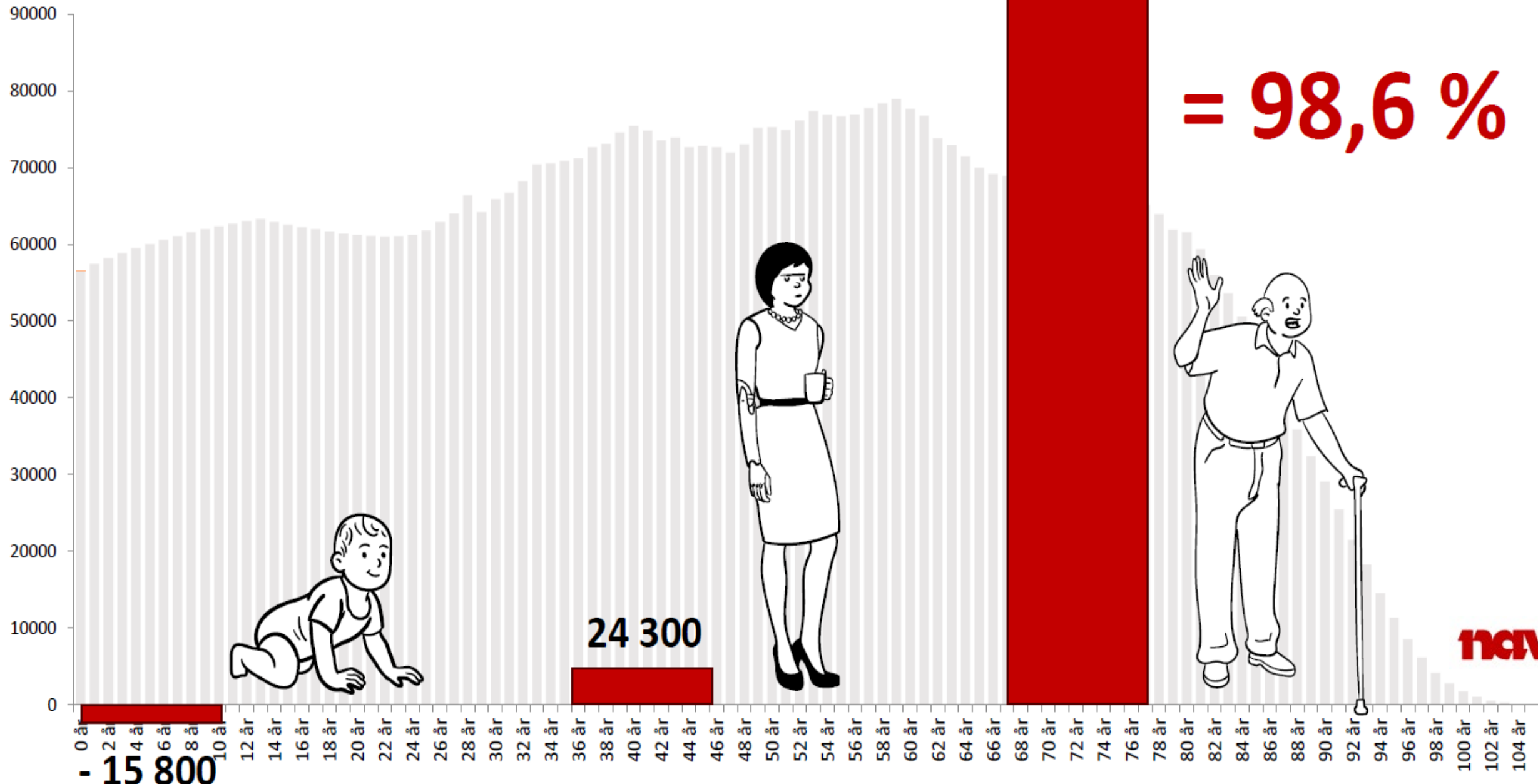
➤ Utgjør **253 mill. kr** per 31.12.2023 for Rana.

Befolkningen i Norge

594 800

2050

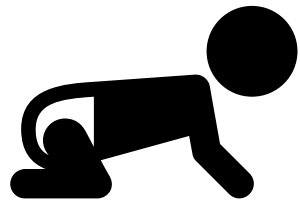
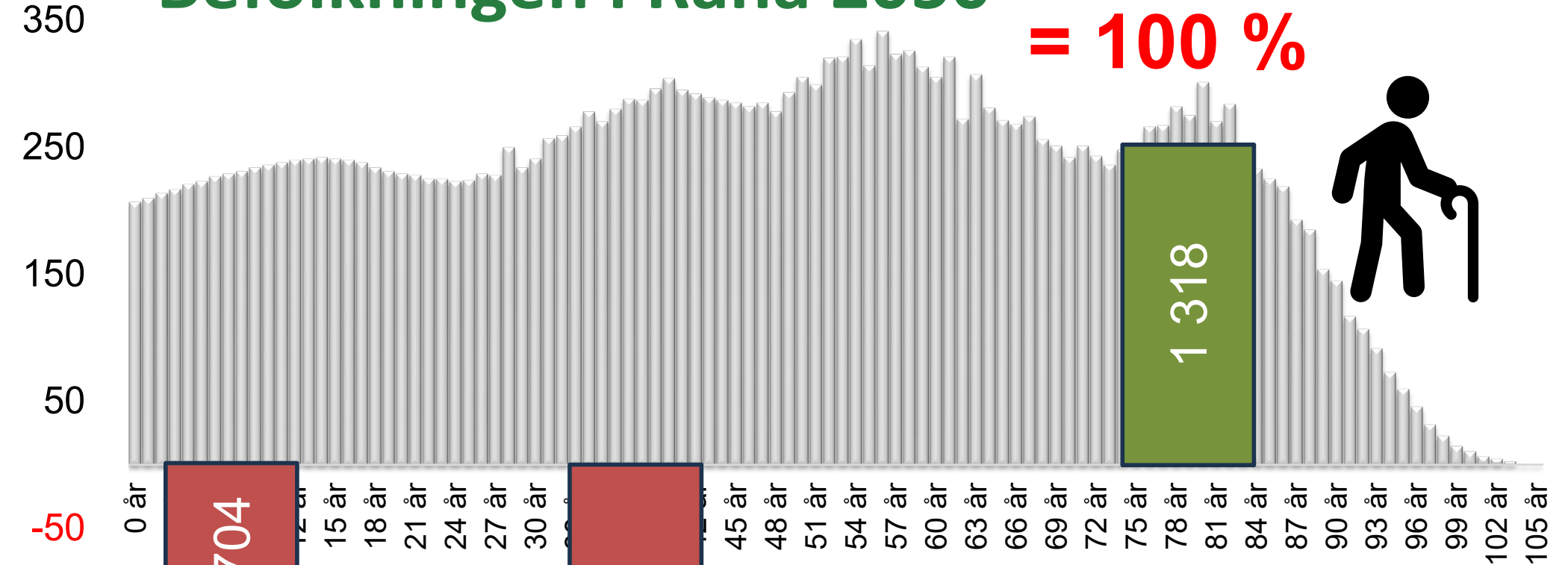

= 98,6 %

NAV

Befolkningen i Rana 2050

= 100 %

Rana kommune
-350

Hva skjer?

- Demografisk «bølger»
 - 1945-generasjonen blir 80 år 2025 og barnebarna deres forlater skolepliktig alder
- Redusert og utsatt fertilitet
 - Gjennomsnittsalderen for en førstegangsfødende har nå rundet 30 år
 - Barnekullene blir stadig mindre
- Sentralisering

Rekordlav fruktbarhet for tredje år på rad

PUBLISERT:
11. mars 2020

I 2019 ble det født 54 500 barn i Norge, som er 600 færre enn i 2018. Samlet fruktbarhetstall (SFT) ble målt til 1,53 barn per kvinne. Dette innebærer at vi for tredje året på rad registrerer rekordlav fruktbarhet i Norge.

Foto: Dan P. Neegard

«Ingen» vil ha mange barn lenger: Det overrasker ikke trebarnsmor Ida Kathrine Gravensteen.

Rekordlav fruktbarhet i 2022

Samlet fruktbarhetstall (SFT) ble målt til 1,41 barn per kvinne i 2022. Det er kraftig nedgang fra 1,55 året før, og det laveste som noen gang er målt i Norge.

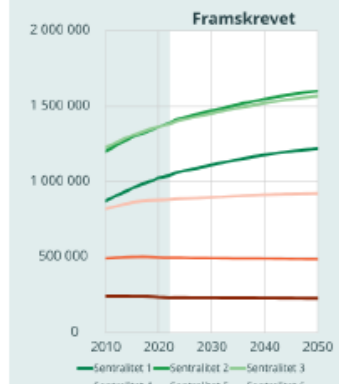
Publisert: 7. mars 2023

Forfatter: Linn Krøkedal

I 2022 ble det født 51 500 barn i Norge. Det er 4 500 færre enn året før, og 1 500 færre enn i 2020, viser nye tall fra [statistikken Født](#).

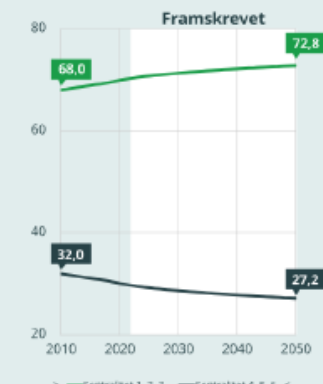
Norges befolkning sentraliseres, liten eller ingen vekst i distriktene

Folkemengde etter sentralitetsklasser¹
Hovedalternativet (MMMM)
Personer

¹ Sentralitetsindeksen kan deles inn i 6 klasser, fra de mest sentrale kommunene (1) til de minst sentrale (6).

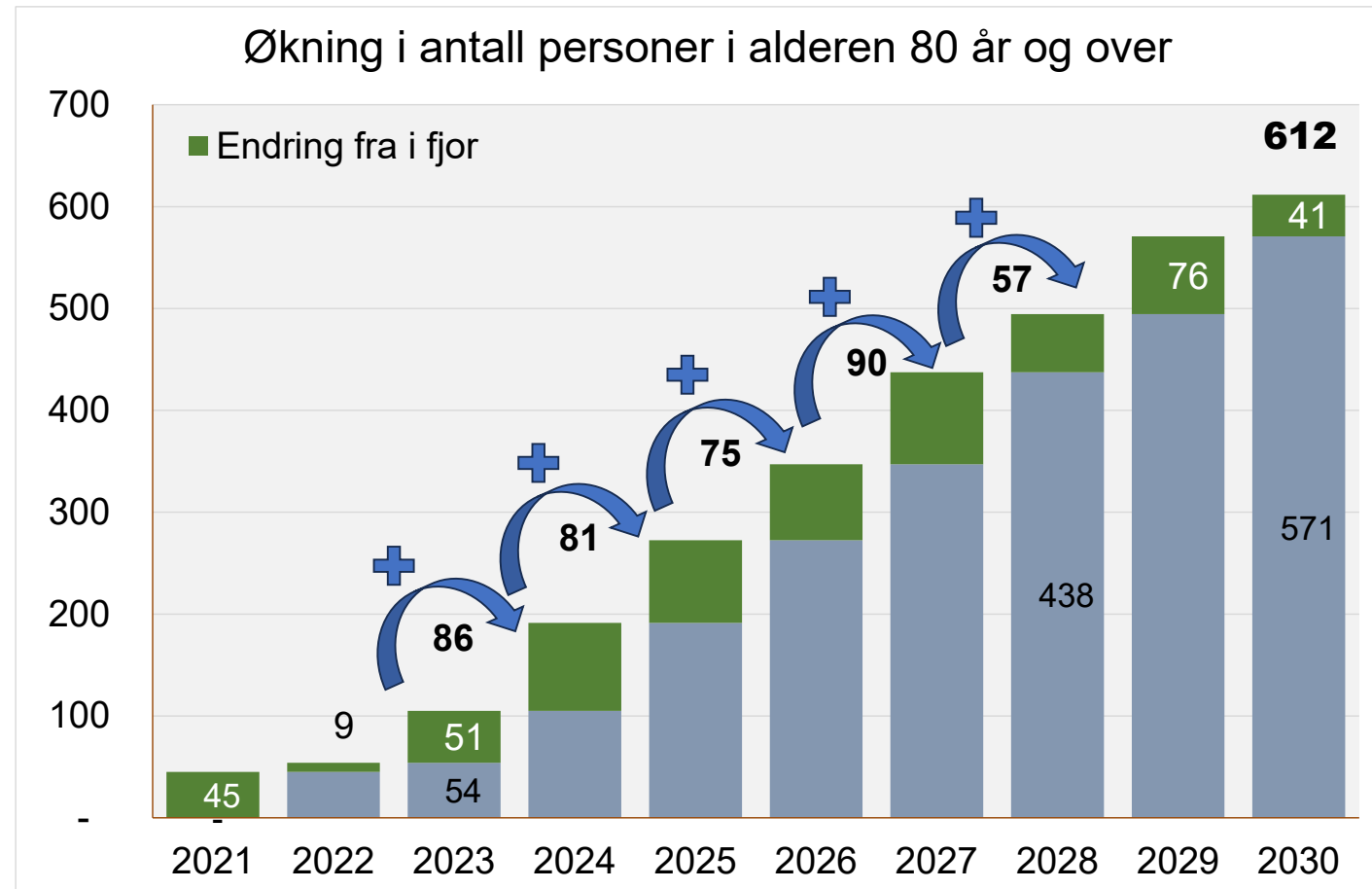
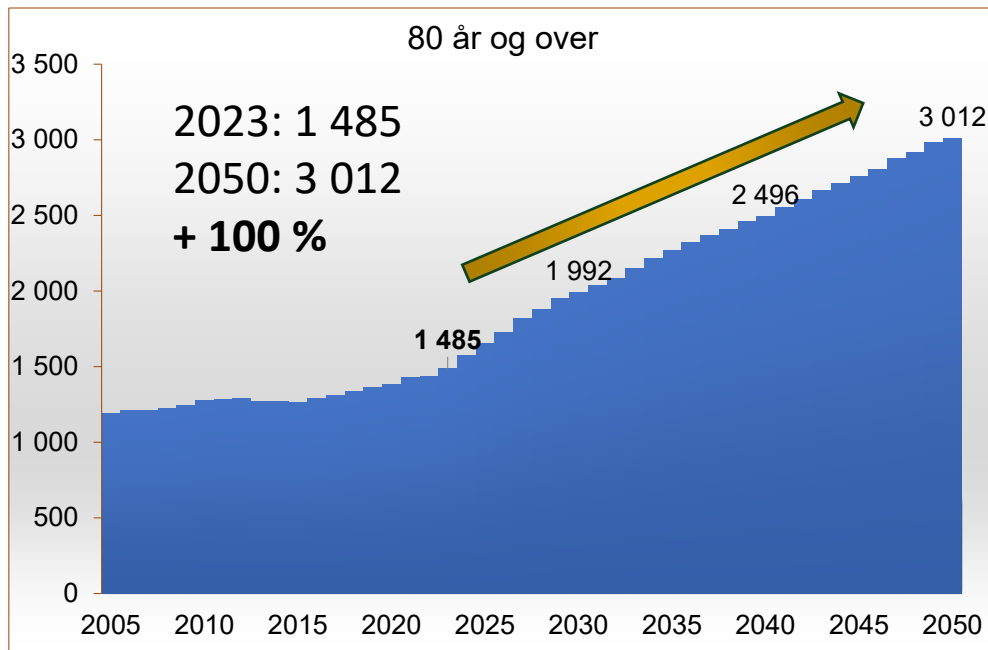
Andel av befolkningen
Hovedalternativet (MMMM)
Prosent

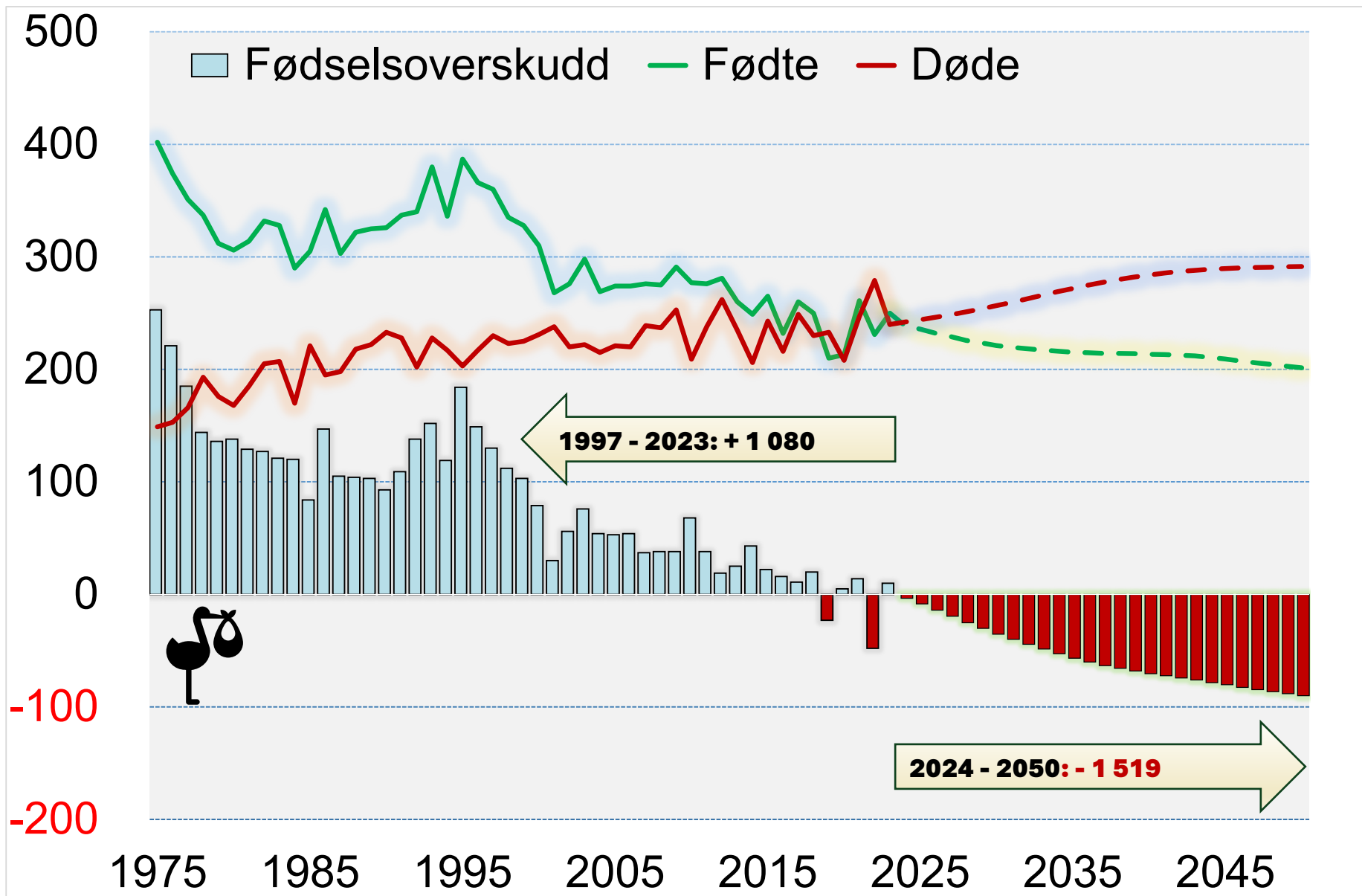

De 76 mest sentrale kommunene
De 280 minst sentrale kommunene

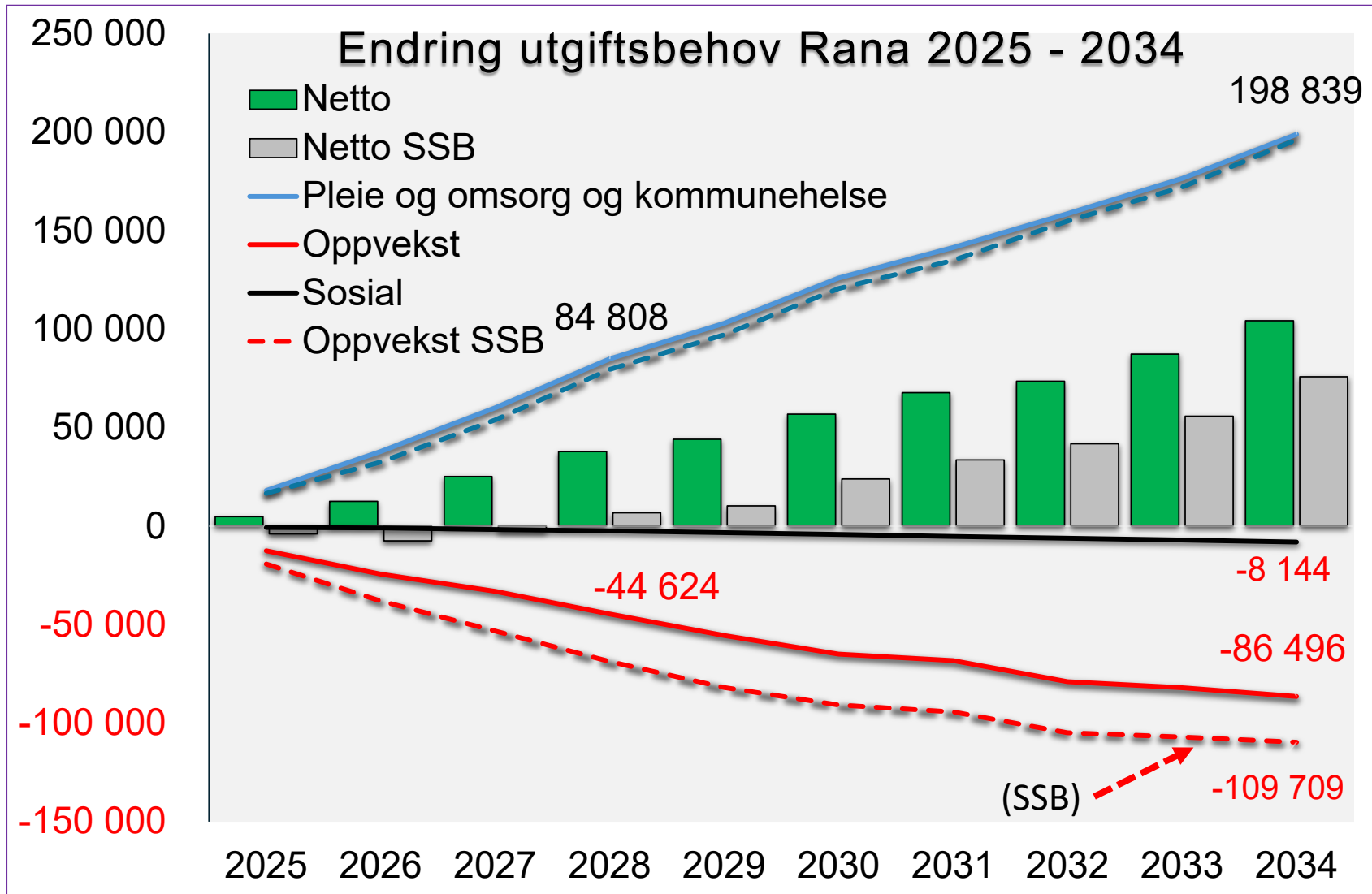
Økning i antall personer 80 år og over

- 2005 - 2023: + 297 personer (19 år)
- 2021 - 2023: + 105
- **2024 – 2028: + 400 (5 år)**

-
- Inntektssystemet gir **NETTO** utjevning
 - Inntektssystemet fra staten gir netto utjevning:
 - + Økt behov i pleie og omsorg
 - (**MINUS**) redusert behov blant barn og unge
 - = **Rammeoverføringen fra staten**
 - Staten forutsetter at kommunen **flytter krone for krone** mellom tjenesteområdene ettersom behovet forandrer seg.
 - **En stor utfordring for store deler av kommune-Norge**
-

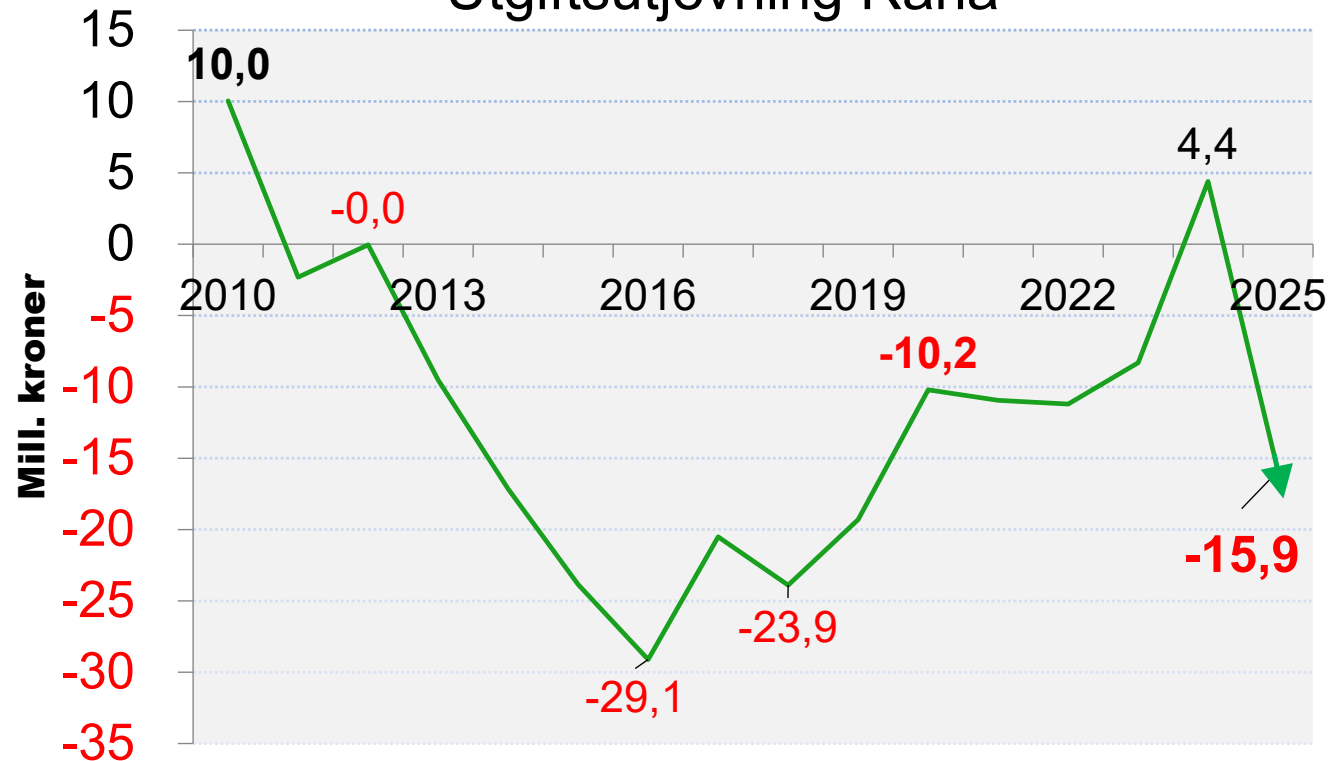

Hvorfor må vi endre?

Utgiftsutjevning

Utgiftsutjevning Rana

 Rana
kommune

- Taper over 20 mill. kr gjennom utgiftsutjevningen
- Går fra å være definert som en tungdreven til en lett dreven kommune - igjen.

Essensen i Inntektssystemet

- Færre barn og unge enn landet
- Færre yrkesaktive
- Flere eldre enn landsgjennomsnittet
- Vesentlig færre innvandrere og flyktninger
- Få med lav inntekt
- Flere med lav utdanning
- Betydelige flere uføre
- 30 % flere med nedsatt funksjonsevne (PU)

Utgiftsutjevning	Utgiftsbehovs indeks	+ / - utjevning
	Lands- gjennomsnitt = 1	(1000 kr)
0 år		52
1-5 år	Trekk 0-15 år 54 mill. kr	-33 020
6-12 år		-22 021
13-15 år		1 417
16-22 år		-734
23-24 år		-1 777
25-66 år		-4 672
67-79 år	Tilførsel 67 + 69 mill. kr	15 865
80-89 år		28 234
over 90 år		25 130
Basistillegg		-16 184
Sone		2 380
Nabo		-284
Landbrukskriterium		-766
Innvandrere 6-15 år ekskl Skandinavia		-5 201
Flyktninger uten integreringstilskudd		-13 541
Dødlighet		3 611
Lavinntekt		-13 672
Personer med lav utdanning		2 784
Uføre 18-49 år		3 035
Opphopningsindeks ny		-8 608
Aleneboende 30 - 66 år		-1 014
PU over 16 år		11 712
Aleneboende 67 år og over		12 231
Sysselsatte 25-54 år heltid		1 016
Pasienter med diagnose innen rus og psykiatri		-1 868
	0,99147	-15 895

Eiendomsskatt

Eiendomsskatt – 2025 nivå

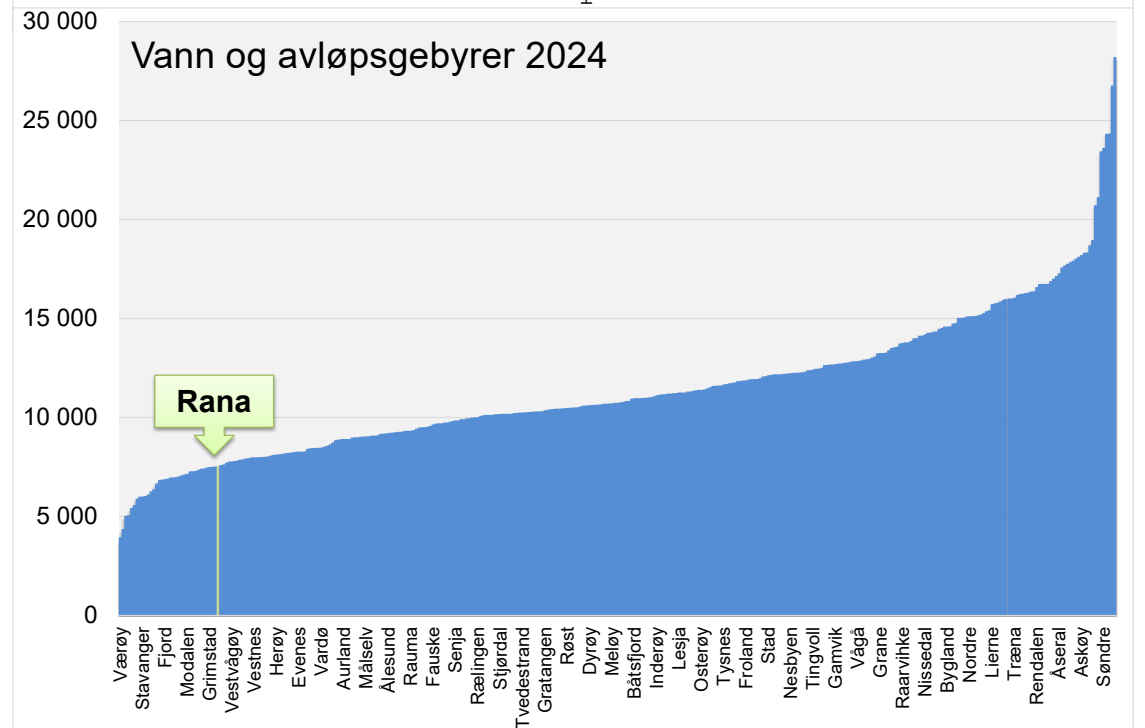
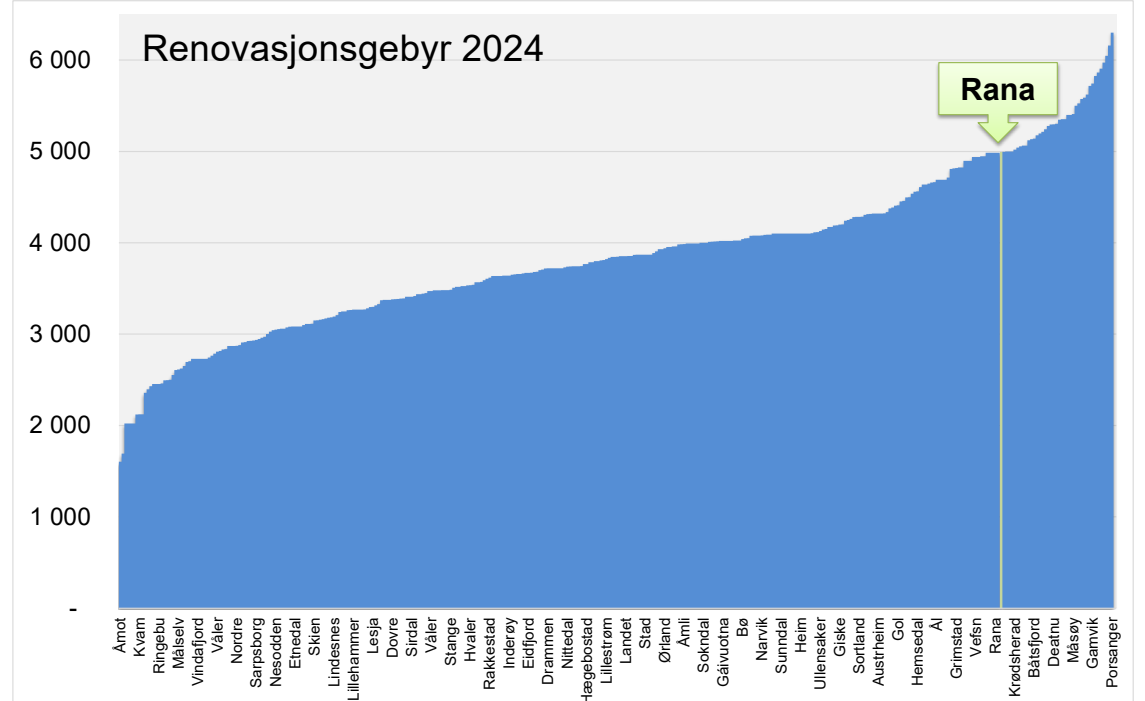

Bunnfradrag	0	50 000	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000	600 000	700 000	800 000	900 000	1 000 000
Promille	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)
1,0	24,48	23,95	23,41	22,35	21,28	20,21	19,15	18,08	17,01	15,95	14,88	13,81
Skatt pr boenhet	2 295	2 245	2 195	2 095	1 995	1 895	1 795	1 695	1 595	1 495	1 395	1 295
2,0	48,96	47,89	46,83	44,69	42,56	40,43	38,29	36,16	34,03	31,89	29,76	27,63
Skatt pr boenhet	4 590	4 490	4 390	4 190	3 990	3 790	3 590	3 390	3 190	2 990	2 790	2 590
2,5	61,20	59,86	58,53	55,87	53,20	50,53	47,87	45,20	42,53	39,87	37,20	34,53
Skatt pr boenhet	5 738	5 613	5 488	5 238	4 988	4 738	4 488	4 238	3 988	3 738	3 488	3 238
3,0	73,44	71,84	70,24	67,04	63,84	60,64	57,44	54,24	51,04	47,84	44,64	41,44
Skatt pr boenhet	6 885	6 735	6 585	6 285	5 985	5 685	5 385	5 085	4 785	4 485	4 185	3 885
3,5	85,68	83,81	81,94	78,21	74,48	70,74	67,01	63,28	59,55	55,81	52,08	48,35
Skatt pr boenhet	8 033	7 858	7 683	7 333	6 983	6 633	6 283	5 933	5 583	5 233	4 883	4 533
4,0	97,92	95,78	93,65	89,38	85,12	80,85	76,58	72,32	68,05	63,79	59,52	55,25
Skatt pr boenhet	9 180	8 980	8 780	8 380	7 980	7 580	7 180	6 780	6 380	5 980	5 580	5 180

Økte kommunale gebyrer

Gebyrordning	Foreslått endring
Renovasjonsgebyr (HAF IKS)	12,5 prosent
Vann- og avløpsgebyr	15 og 10 prosent
Feiegebyr	16 prosent
Festeavgift etter gravferdsloven	26 – 37 prosent

Anslått lønns og prisvekst 2024 - 2025: 4,1 prosent

Budsjett og økonomiplan 2025 - 2028

Økte utgifter og prioriteringer 2025

- Lønns- og prisvekst 86 mill. kr
- Finans – netto renteendringer 30 mill. kr
- Prioriteringer i statsbudsjettet 17 mill. kr
- Nye tiltak og behov drift 17 mill. kr
- Økt bosetting av flyktninger 9 mill. kr
- Demografi og pensjon 2 mill. kr

- **Sum økte utgifter drift og finans 161 mill. kr**
 - I tillegg 68,5 mill. kr til Avinor finansiert av fond

➤ **Totalt 230 mill. kr**

Økte inntekter – reduserte utgifter 2025

- Frie inntekter 99 mill. kr
- Økte finansinntekter 18 mill. kr
 - Kraftinntekter (utbytte) og eiendomsskatt
- **Netto driftsresultat 84 mill. kr**
 - Herav 68,5 mill. kr til Avinor
- Rammereduksjoner drift 15 mill. kr
 - Stramt opplegg som krever at foreslåtte tiltak får effekt
 - Krever riktige prioriteringer og strukturgrep
- Reduserte driftsutgifter 14 mill. kr
 - Herav reduserte tilskudd 3,5 mill. kr
- **Sum finansiering: 230 mill. kr**

Sum rammetilpasning tjenester

	<i>B-2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>	<i>2028</i>	<i>Sum reduksjon</i>
Støttetjeneste	127 139	-1 756	-3 515	-5 271	-7 031	-5,5 %
Oppvekst og kultur	635 140	-5 066	-10 132	-15 197	-20 263	-3,2 %
Helse og omsorg	699 766	-5 592	-11 184	-16 777	-22 369	-3,2 %
NAV kommune	46 900	-366	-732	-1 098	-1 464	-3,1 %
Teknisk sektor	205 602	-2 025	-4 048	-6 073	-8 095	-3,9 %
Kirkelig fellesråd	15 569	-195	-389	-584	-778	-5,0 %
SUM	1 730 116	-15 000	-30 000	-45 000	-60 000	-3,5 %

Omstilling og tjenesteleveranse

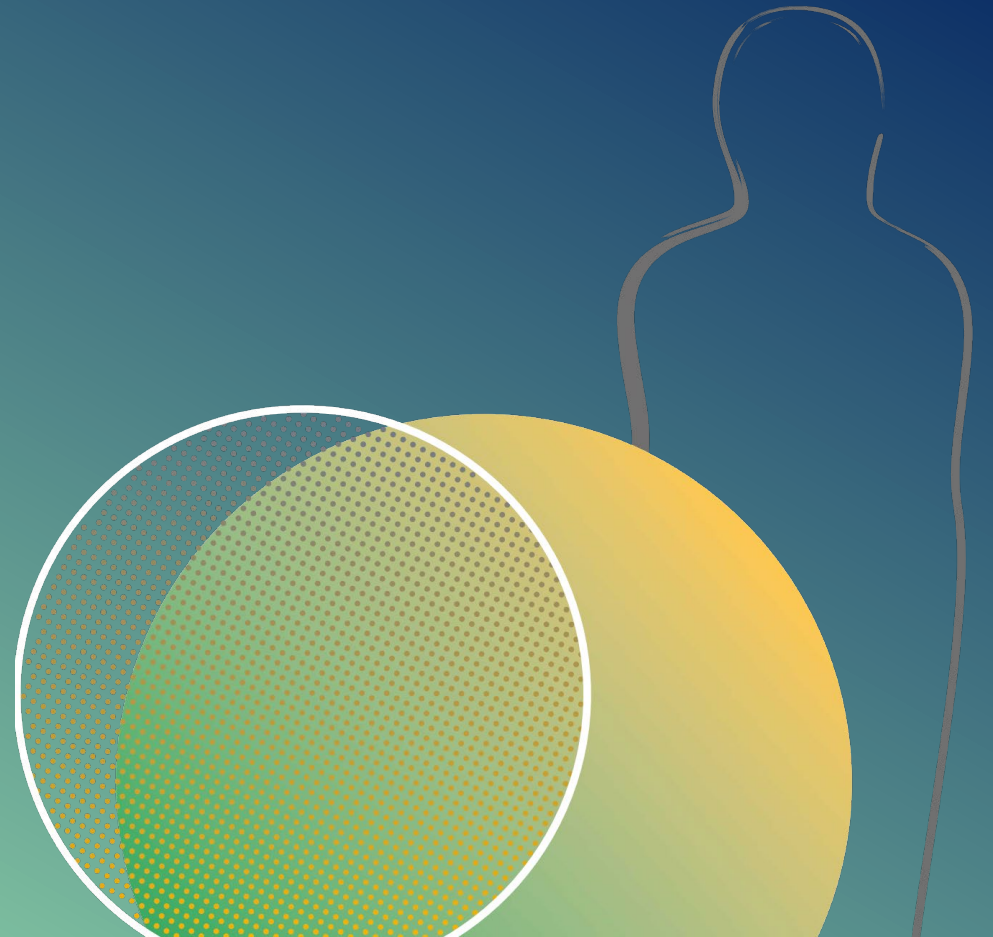
Hovedelementene i omstillingstiltakene handler i hovedsak om:

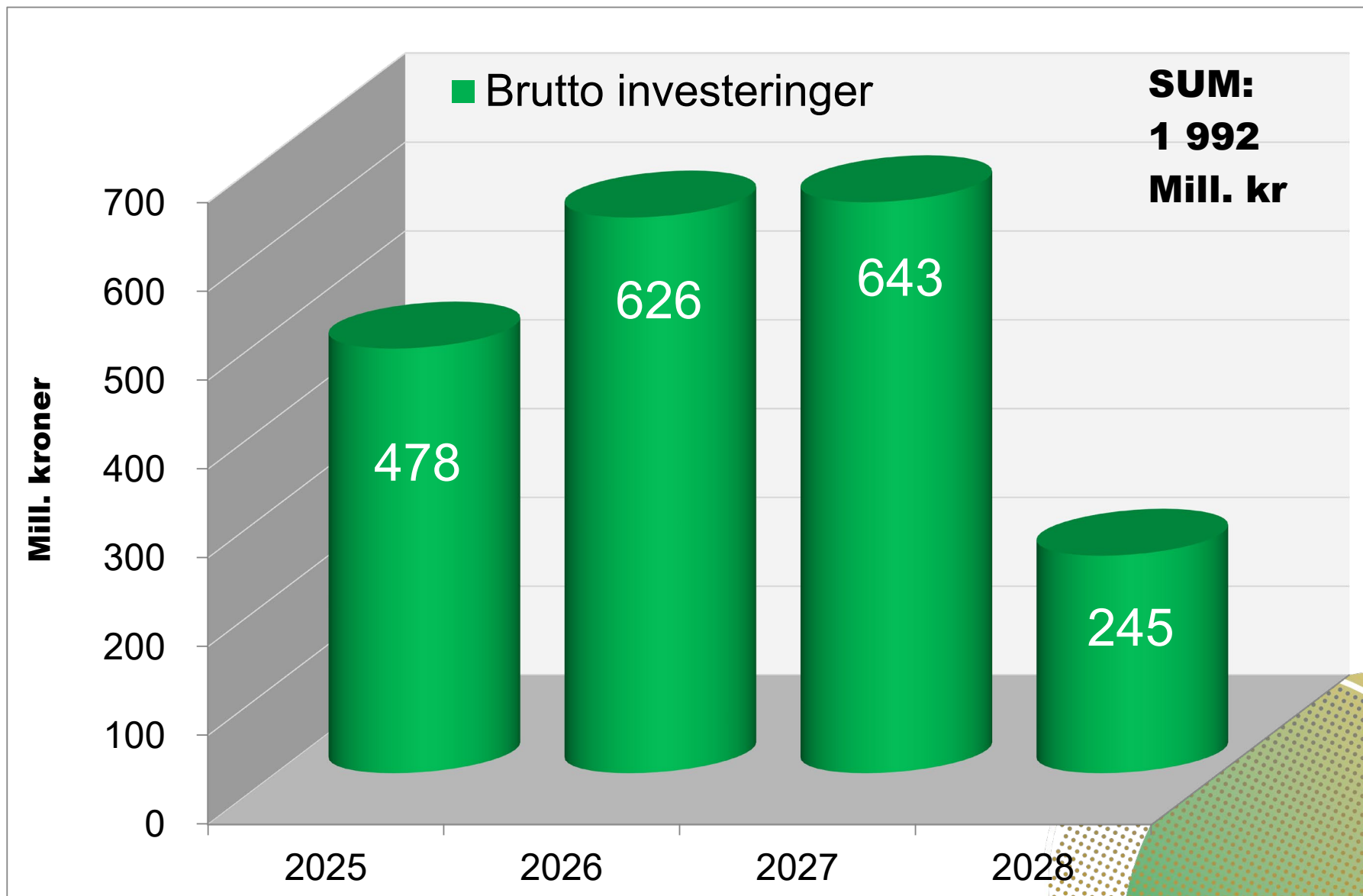
- ✓ Effektivisering, stillingsreduksjoner og økt egendrift
- ✓ Struktur, dekningsgrad og samlokalisering
 - Bedre utnyttelse av areal
 - Ny oppvekststruktur
 - Samlokalisering helse og mestring
- ✓ Prioritering av lovpålagte oppgaver
 - **Digitaliseringscenter** - ny teknologi, kunstig intelligens mv.

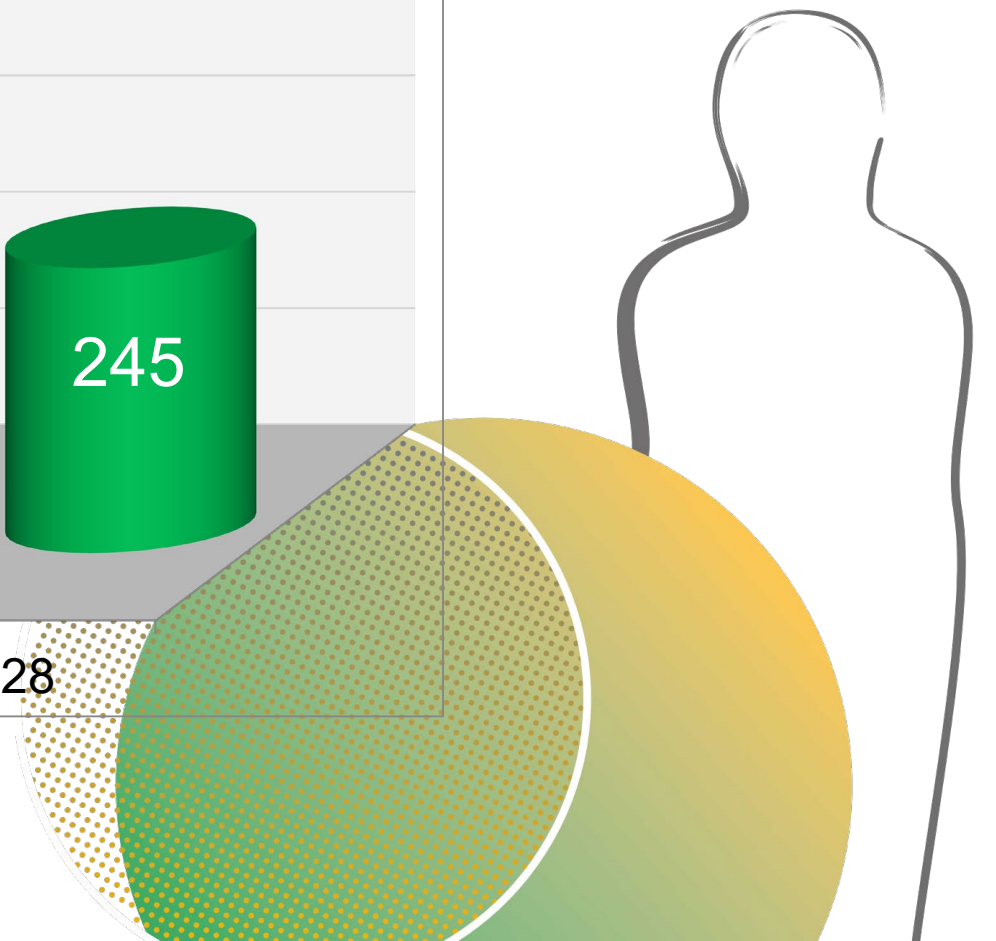
Illustrasjon: local as

Investeringer

 Rana kommune

Illustrasjon: local as

Investeringsiltak 2025-2028

Rana
kommune

- **Helse og mestring** **980 mill. kr**
 - Bo-, dag- og aktivitetssenter 900 mill. kr
 - Botilbud rus- psykiatri og miljøterapi 80 mill. kr
- **Vann og avløp** **493 mill. kr**
- **Fremtidens oppvekststruktur** **150 mill. kr**
- **Infrastruktur** **138 mill. kr**
- **Kirkelig fellesråd, krematorium og kjølerom** **84 mill. kr**
- **Øvrige kommunale bygg** **58 mill. kr**
- **Moheia bad** **38 mill. kr**
- **Digitalisering og velferdsteknologi** **9 mill. kr**
- **Øvrige investeringer** **42 mill. kr**
 - Egenkapitaltilskudd pensjon, småinvesteringer mv.
- **Totalt 1 992 millioner kroner**

Finansiering investeringer 2025-2028

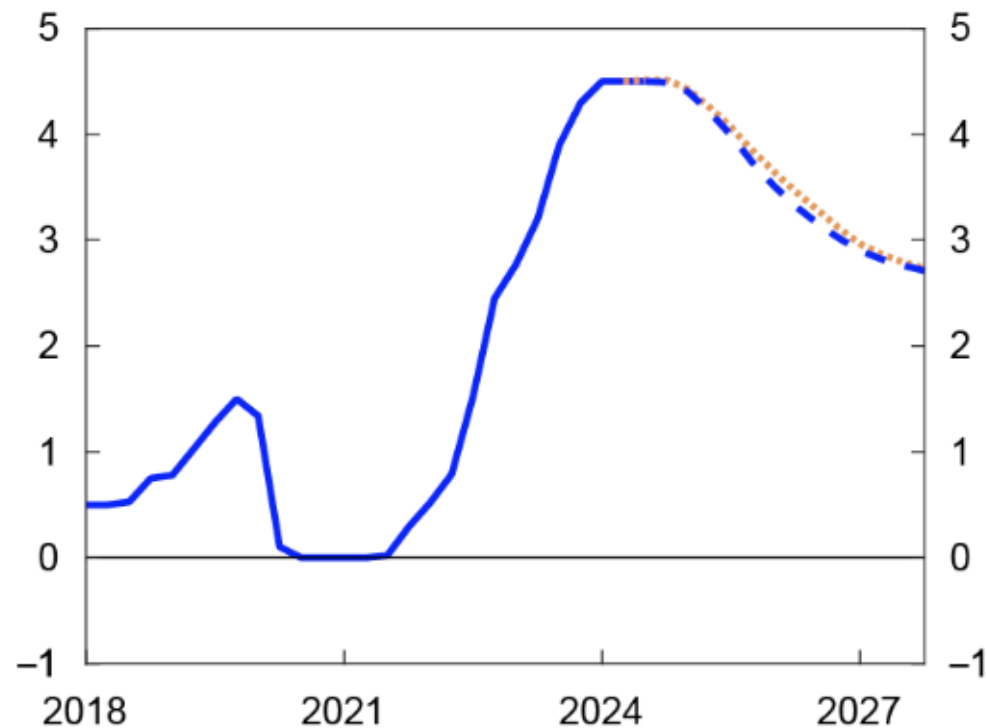
- **Låneopptak:** **1 046 mill. kr**
 - Herav selvfinansierende lån 483 mill. kr
- **Egenkapital:** **426 mill. kr**
 - Overført fra drift 345 mill. kr
 - Fondsbruk 81 mill. kr
- **Inntekter:** **520 mill. kr**
 - Tilskudd 170 mill. kr
 - Salg anleggsmidler og tomter 60 mill. kr
 - Mva. kompensasjon 290 mill. kr

➤ **Totalt 1 992 mill. kr**

Lavere rentenivå i økonomiplanperioden

Styringsrente. Prosent

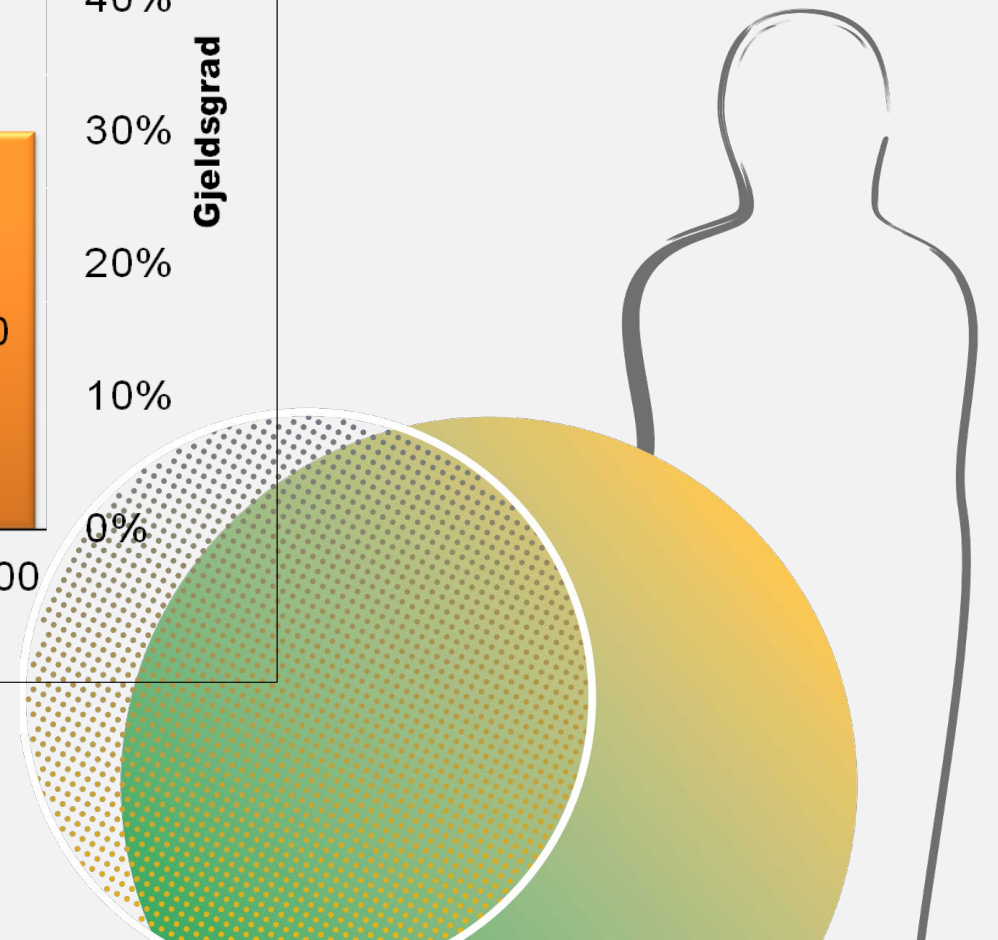
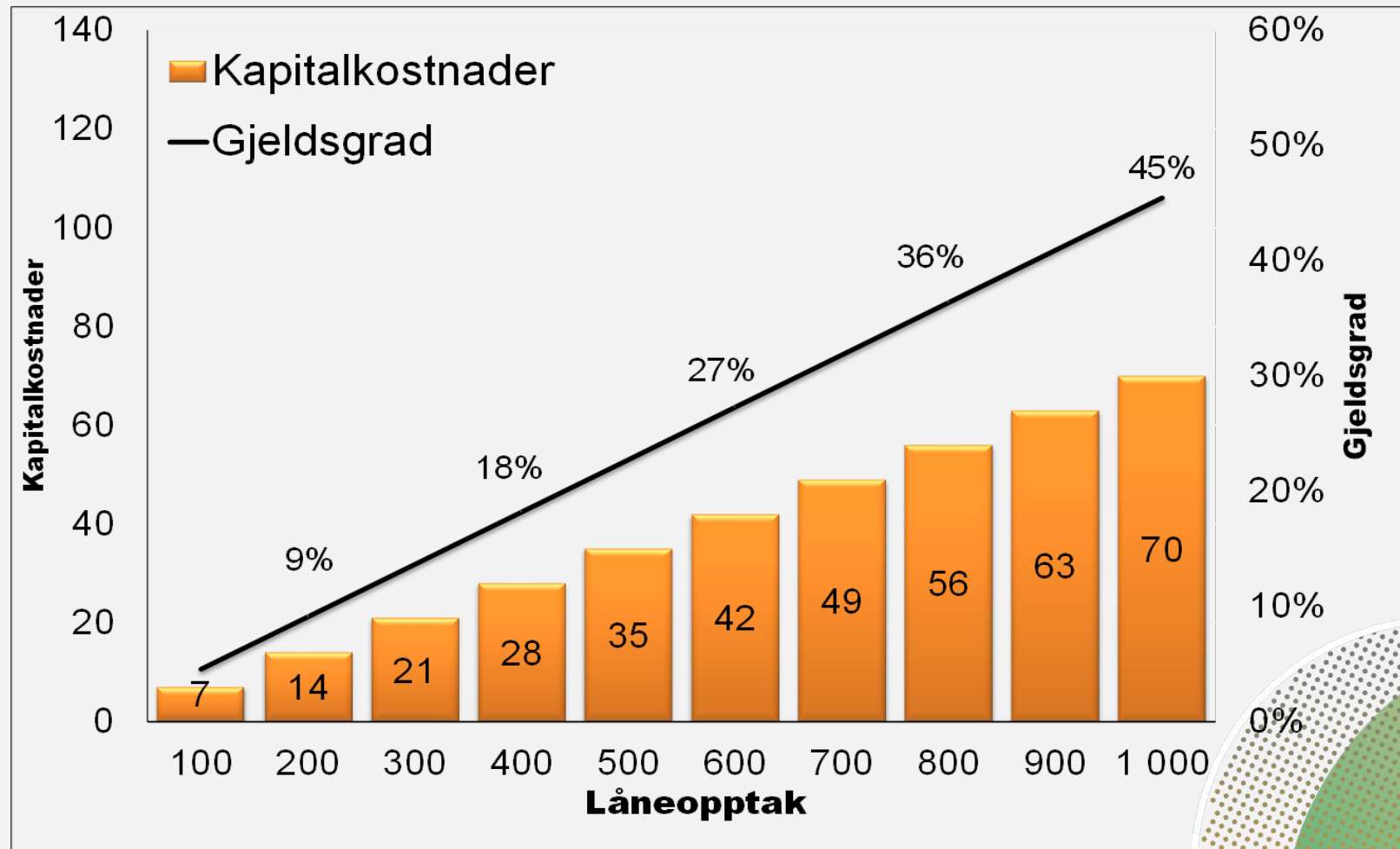
Pengepolitisk rapport 3/24 Norges Bank (19.9.2024)

Forventet budsjettrente 2025-2029, rentemarkedet (23.09.2024)

År	Forventet 3 mnd. Nibor	Tillegg	Forventet rente
2025	3,80	0,60	4,40
2026	3,25	0,60	3,85
2027	3,30	0,60	3,90
2028	3,30	0,60	3,90
2029	3,35	0,60	3,95

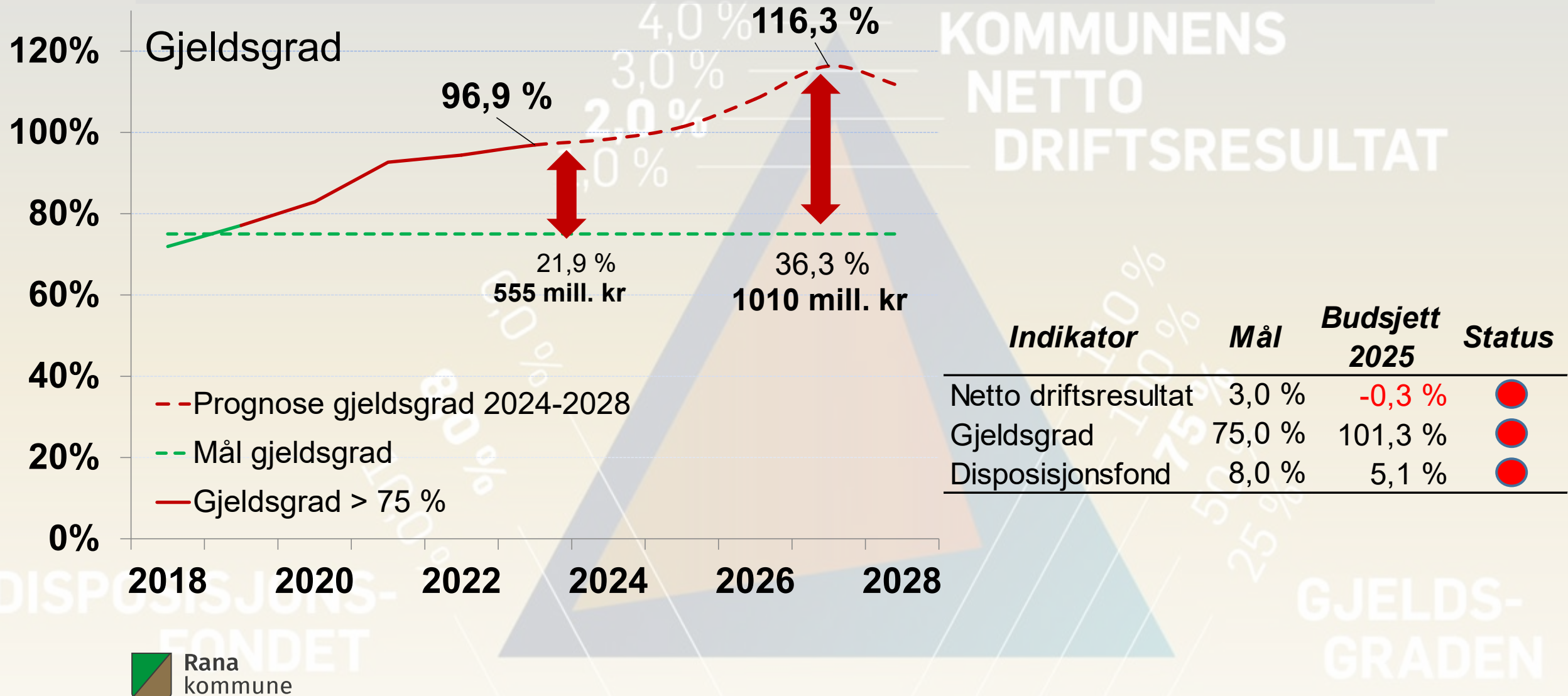
Budsjettrenter basert på markedsrenter i Kommunalbanken

Sammenhengen låneopptak, kapitalkostnader og gjeldsgrad

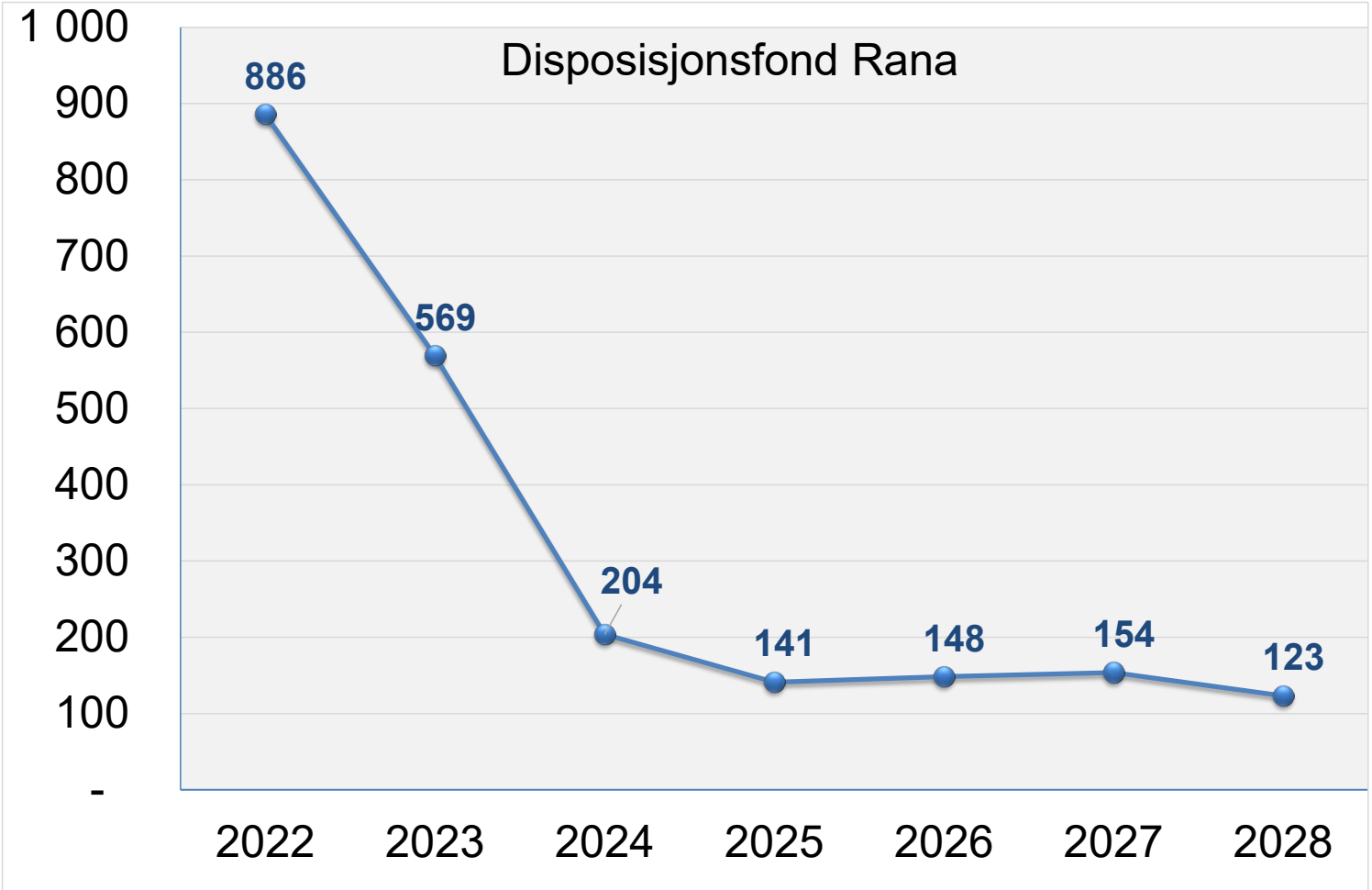

Oppsummering

Samtlige handlingsregler i ubalanse

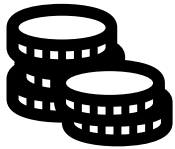

Redusert handlingsrom

Økt risiko i opplegget

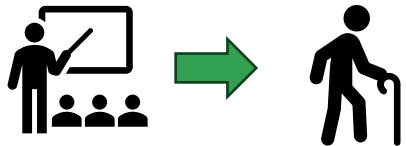
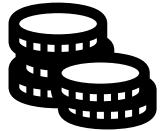
«den perfekte stormen i 2024/2025»

- Ubalanse i drifta i flere sektorer
- Høy rente, samt høy lønns- og prisvekst
- Skattesvikt på 5-7 mrd. kr – hva med 2025 og utover?
- Klarer drifta å levere i henhold til fastsatte omstillingskrav?
- Økte utgifter til bosetting av flyktninger
- Vesentlig økte pensjonskostnader (livsvarig AFP 63+)
- Eldrebølgen er her og vi har store rekrutteringsutfordringer
- Ambisiøst investeringsnivå medfører økte drift- og kapitalkostnader.

Oppsummering

- **Rammereduksjoner** på 15 – 20 mill. kroner
 - Lite rom for nye tiltak og et stramt opplegg som krever at drifta leverer
 - Forpliktelse til Avinor i januar 2025 – anslått til 68,5 mill. kr
- Ekspansiv **investeringsplan** på 2,0 mrd. kroner
 - Nye behov – helse og mestring på nærmere 1 000 mill. kr.
- **Ikke økonomisk bærekraftig innretning** på sikt
 - For lavt disposisjonsfond og Ikke tilstrekkelig egenkapital til finansiering
 - Netto driftsresultat for lavt og høyere gjeldsgrad – skyver kostnader foran oss
- **Ressursbruken** må vris og tilpasses **demografisk utvikling**
- Vi må tenke **nytt** og **digitalisere** alt som kan digitaliseres.
 - Kunstig intelligens, teknologi og optimalisere tjenestene for å oppnå gevinstrealisering.
- **Struktur og tjenester tilpasset fremtidig behov**
 - Vi må ha mot til å endre og prioritere

Mehl opprørt over skolenedleggelse i Innlandet: – Helt grusomt

Justisministeren mener fylkesordføreren
«prostitueringer seg»

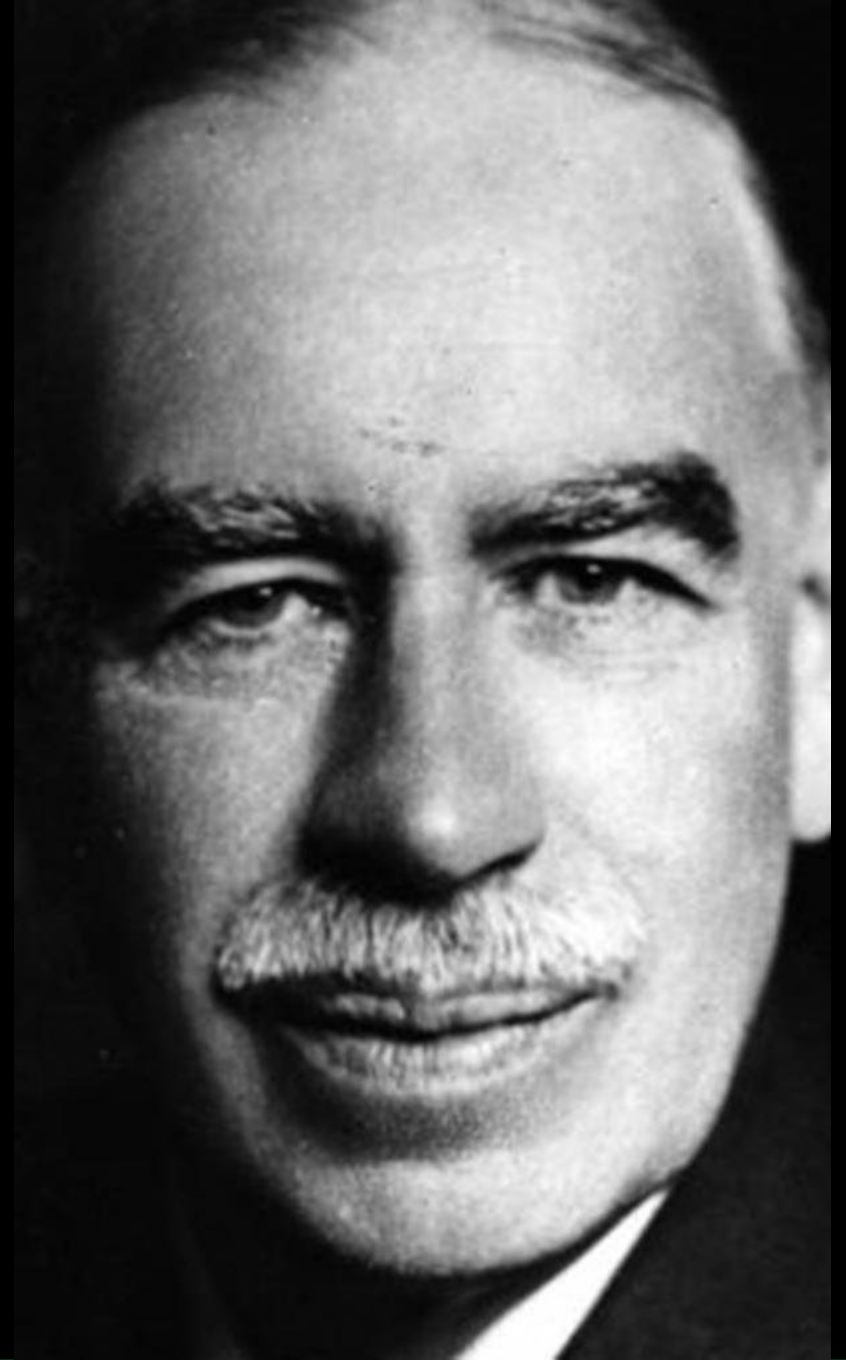
«Hun påpeker at hun selv har gått på Flisa, et av studiestedene som er foreslått nedlagt, og fortsatt har søsken som går der og skal gå der. Hun mener skolen er en hjørnestein for hele lokalsamfunnet» (NRK).

John Mayard Keynes

1883 - 1946

«The difficulty lies not so much in developing new ideas as in escaping from old ones»

Har Rana kommune finanspolitikere?

- Det er kommunedirektørens lovbestemte plikt å ha en helhetlig tilnærming og levere et budsjettforslag i balanse.
- **Hvilken rolle inntar Rana-politikerne?**
 - **Sektororientert?**
 - **Helhetsorientert?**

